

Рецензія

на дисертаційну роботу

Грібіника Андрія Володимировича на тему: «Управління розвитком ринку туристичних послуг в Україні в контексті цифрової євроінтеграції», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент»

1. Актуальність теми дослідження

Сучасний туристичний ринок України перебуває у стані цифрової адаптації. Військові ризики, територіальні втрати, зміна мобільності населення і переорієнтація попиту на внутрішні напрями суттєво змінили умови діяльності підприємств. В перспективному розумінні необхідності пошуку напрямів для забезпечення розвитку ринку обрано максимальне залучення цифрових технологій, що також підтверджується зростаючою роллю електронних каналів продажу, систем управління клієнтськими даними, хмарних технологій, аналітики та цифрових платформ. Тому питання управління розвитком ринку не може вирішуватись тільки традиційними організаційно-економічними моделями, потрібно вивчати нові тенденції та запроваджувати оновлені відповідні стратегії, що й визначає основний напрям дисертаційного дослідження. Актуальність дисертації додатково посилюється євроінтеграційним контекстом. Для входження до європейського цифрового туристичного простору потрібна наявність відповідних туристичних сервісів та євроінтегрованої методології, яка враховуватиме сумісність даних, методик, класифікаторів та управлінських процедур. Дослідження включає широкий набір завдань, починаючи від оцінюванні цифрової зрілості, формування механізму цифрової конвергенції та завершуючи практичними сценаріями переходу до цифрового простору функціонування туристичного ринку.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Роботу виконано в межах науково-дослідної теми Державного біотехнологічного університету «Розвиток туристично-рекреаційного комплексу України в умовах глобалізаційних трансформацій» (державна реєстрація 0123U100583). Внесок здобувача стосується інформаційного забезпечення дослідження конкурентних переваг туристичних дестинацій, формування стратегічних напрямів і методичних підходів до стратегічного управління. Тематичний зв'язок дисертації з плановою науковою роботою є відповідним.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна роботи має завершену побудову і відповідає змісту розділів. Найбільш вагомим результатом є обґрунтований механізм цифрової конвергенції українського ринку туристичних послуг з цифровим простором ЄС. Грібіник А.В. формує його через цикл стратегування, стандартизації, оцінювання, коригування та моніторингу, а не просто демонструє як технологічне впровадження окремих систем та технологій. Також посилено й інші складові дослідження:

- удосконалено трактування ринку туристичних послуг шляхом включення цифрових платформ, інформаційних систем, даних і регуляторних інституцій до структури об'єкта управління;
- уточнено зміст управління розвитком ринку туристичних послуг та пов'язано управлінський вплив із макро-, мезо- і мікрорівнями;
- удосконалено методичний підхід до оцінювання цифрової зрілості на базі офіційних показників, спільних з підходами ЄС, з нормалізацією, агрегуванням і покомпонентним аналізом;
- розвинуто концепцію цифрового розвитку, що поєднує дані, інфраструктуру, підтримку бізнесу, цифрові профілі дестинацій, кібербезпеку та моніторинг;
- дістали подальшого розвитку прикладні рішення щодо цифрових кабінетів, електронних каталогів, електронної комерції, аналітики туристичних потоків, штучного інтелекту та сценарного вибору траєкторії цифровізації.

Сукупність результатів дає змогу перейти від загального твердження про необхідність цифровізації до системи управлінських рішень з визначеним порядком застосування.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення роботи представлено у формуванні цілісної системи категорій, що описують цифрові зміни туристичного ринку: цифровізацію, цифрові технології та інструменти, цифрову зрілість, цифрову туристичну екосистему, смарт-дестинацію, цифровий розрив і цифрову конвергенцію. Це спрощує подальше розмежування процесу, результату, середовища та стратегічного напрямку розвитку.

Практична частина орієнтована на суб'єктів туристичної діяльності, організації управління дестинаціями та органи місцевого самоврядування. Запропоновані цифрові кабінети, профілі дестинацій, електронні каталоги, інструменти електронної комерції, аналітика туристичних потоків і технології штучного інтелекту можуть бути використані як окремо, так і в представленій послідовній дорожній карті. Практичні пропозиції прийняті ФОП Колосветов

Є.С., ФОП Пономарь О.М. та ОКЗ «Харківський організаційно-методичний центр туризму».

5. Повнота викладення наукових положень у відкритому друці та апробація результатів дослідження

За темою дисертації опубліковано 15 наукових праць. Результати щодо цифровізації туристичної інфраструктури, конкурентоспроможності туристичних підприємств і цифрових інструментів євроінтеграційного розвитку оприлюднено у фахових наукових виданнях (7 статей) та представлено публікаціями апробаційного характеру (8 тез доповідей). Апробація відбувалась на 7 міжнародних і всеукраїнських конференціях. Обсяг оприлюднення результатів є достатнім для кваліфікаційної наукової роботи.

6. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та пропозицій дисертації

Доказова база дисертації спирається на офіційну статистику та аналітичні матеріали українських і європейських інституцій. Здобувач використовував дані Держстату, ДПС, ДАРТ, ДПСУ, Євростату, Європейської Комісії та ОЕСР. Теоретичний базис першого розділу й методичний інструментарій підібраний відповідно до завдань: структурний і порівняльний аналіз, індексний метод, нормалізація, агрегування, сценарний підхід, аналіз цифрового розриву та інвестиційні показники ефективності цифрових проєктів. У другому розділі дисертаційного дослідження значну увагу приділено сутнісним значенням українських та закордонних показників, а також межах їх інтерпретації. Наприклад, відокремлено туристичний збір від фізичного туристичного потоку, а перетини кордону - від туристичних прибуттів, що є важливим для розуміння тенденцій ринкового розвитку та подальшого опрацювання методики оцінювання й формування стратегій для туристичного ринку в третьому розділі.

7. Структура та зміст дисертації, завершеність дисертаційної роботи

Рукопис має обсяг 232 сторінки. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів із дев'ятьма підрозділами, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел (203 позиції).

По тексті дисертації подано 48 таблиць, 15 рисунків. Матеріал розподілено послідовно: теорія і методика, аналітичне оцінювання, концептуальні положення, механізм управління та практичні рішення, що підтверджує поступове виконання поставлених в дослідженні завдань.

8. Відсутність / наявність порушень академічної доброчесності

У процесі ознайомлення з рукописом не виявлено ознак неналежного використання запозичених наукових результатів. Цитовані положення та статистичні матеріали мають посилання на джерела, а авторські узагальнення і пропозиції відокремлені від запозиченої інформації. За представленим текстом підстав для негативної оцінки дотримання академічної доброчесності немає.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Робота справляє позитивне враження, однак деякі питання доцільно винести на обговорення за наявним дискусійним характером.

1. Аналітичний період охоплює роки зі зміною територіального охоплення державної статистики та розривами рядів даних. Автор коректно описує обмеження, проте для роботи було б зручніше представити таблицю обраних метаданих, на які по тексту є посилання на дашборд Держстату щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій підприємствами в різних сферах, проте на сайті наведена величезна таблиця з даними, що є важким для сприйняття. Також доречно було б представити для кожного показника фактичні роки наявності, охоплення, зміни методики та можливість прямого порівняння.

2. У табл. 2.18 показник досягнення базового рівня цифрової інтенсивності використовується як узагальнена характеристика цифрового розвитку. По тексту дисертації цифрова інтенсивність і цифрова зрілість зближуються за змістом. Доцільно послідовно зберігати відмінність між ними, тому що цифрова інтенсивність показує поширення набору практик, а цифрова зрілість, що також у самій дисертації визначено значно ширше, демонструє відповідно через інфраструктуру, дані, інституційне середовище та здатність використовувати цифрові рішення.

3. У підрозділі 2.2 детально показано поширення систем CRM та ERP, хмарних сервісів, бізнес-аналітики, електронного обміну даними та штучного інтелекту, при чому причинний зв'язок між інтенсивністю використання технологій та економічною результативністю суб'єктів переважно інтерпретується якісними характеристиками. Подальше порівняння цифрових показників з оборотом, податковими надходженнями та іншими результативними характеристиками могло б посилити доказовість висновку про економічний ефект цифровізації.

4. Прикладні рекомендації в підрозділі 3.3 враховують широкий спектр рішень від базових цифрових кабінетів до бізнес-аналітики та штучного інтелекту. Для підприємств різного масштабу корисним доповненням була б, наприклад, матриця пріоритетності, яка дала б змогу обрати першочерговий

цифровий проєкт за відповідністю між рівнем готовності, вартістю проєкту, складністю інтеграції цифрових технологій та очікуваним ефектом.

5. Табл. 3.11 формує достатньо повну систему показників економічної ефективності цифрових проєктів. Разом з тим у дисертації блок має переважно методичний характер. Наведення наскрізного розрахункового прикладу для конкретного туристичного проєкту або дестинації за запропонованими сценаріями зробило б представлений інструментарій для подальшої цифрової трансформації туристичного ринку більш прикладним.

Висловлені зауваження не мають принципового характеру і не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

10. Загальний висновок

Дисертаційна робота Грібіника Андрія Володимировича на тему «Управління розвитком ринку туристичних послуг в Україні в контексті цифрової євроінтеграції» є самостійним завершеним дослідженням, в якому розв'язано поставлене наукове завдання та сформовано теоретико-методичні й практичні положення управління цифровим розвитком ринку туристичних послуг України. За актуальністю, науковою новизною, ступенем обґрунтованості, повнотою апробації та практичним значенням результатів дисертація відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти» із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 507 від 03.05.2024 року, а її автор Грібіник Андрій Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Рецензент:

Завідувач кафедри туризму Державного
біотехнологічного університету,
кандидат економічних наук, доцент

Г. Ю. Омельченко